

P.J. van Koppen (1992b, 19 juni) In incestzaken wordt hulpverlening met strafrecht verward. *De Volkskrant*, pp. 11.

Peter van Koppen

IN het incestdebat neemt de zorg voor de slachtoffers terecht een grote plaats in. Dat is ook de strekking van de bijdrage van José Rijnaarts in Forum van 13 juni. Haar stuk laat echter tegelijkertijd zien waaraan het schort in de discussie rond incest: men heeft kennelijk uitsluitend oog voor de hulpverlening aan de slachtoffers. Dat heeft desastreuze gevolgen als de slachtoffers in een andere rol moeten gaan optreden, namelijk als getuige in de strafzaak tegen de mogelijk dader.

De problemen zijn ontstaan omdat de betrokkenen het verschil niet kennen tussen hulpverlening en strafrecht. Bij hulpverlening aan slachtoffers van incest moet het slachtoffer onvoorwaardelijk worden geloofd. Het is voor de hulpverlener niet interessant of het seksueel misbruik daadwerkelijk heeft plaatsgevonden; het gaat om de psychische beleving van de cliënt en de problemen die dat met zich meebrengt.

Als de al dan niet vermeende dader van incest strafrechtelijk wordt vervolgd, ontstaat een geheel andere situatie. Het slachtoffer is dan geen cliënt maar getuige, en dan is het wel degelijk van belang wat in werkelijkheid is gebeurd.

Het lijkt nu alsof ik met kracht een open deur intrap, maar dat is jammer genoeg niet waar. In een strafzaak tegen een verdachte die wordt beschuldigd van seksueel misbruik is de gebruikelijke gang van zaken dat de rechter-commissaris aan een orthopedagoog opdracht geeft het kind te onderzoeken en dan de volgende vragen te beantwoorden:

1. is het kind seksueel misbruikt;
2. zo ja, wat is er dan gebeurd; en
3. wie heeft het dan gedaan?

Dit onderzoek wordt in Nederland over het algemeen zo onvoorstelbaar slecht gedaan, dat geen rechter daaraan enige consequentie zou mogen verbinden.

Die orthopedagogen doen het onder andere zo slecht omdat zij geen onderscheid maken tussen hun rol als hulpverlener en als forensisch deskundige. Alsof zij de getuige in therapie hebben, beginnen zij het verhoor met een onvoorwaardelijk geloof in het verhaal dat hen vooraf is verteld, namelijk dat incest heeft plaatsgevonden. Van een kritische onderzaging van het kind is nooit sprake; wel van suggestieve vragen — waarvoor kinderen in dit soort situaties extra gevoelig zijn — en van vergaande en ongefundeerde conclusies.

In de meeste gevallen is er alle reden een kritische houding te

In incestzaken wordt hulpverlening met strafrecht verward

genover het kind aan te nemen. Het kind wordt zelden gehoord direct nadat het vermoeden van seksueel misbruik is gerezen, maar meestal pas nadat ouders, opsporingsambtenaren en hulpverleners tegen het kind hebben aangepreft. De orthopedagoog wordt soms pas een jaar na de ontdekking ingeschakeld. Er is dan al alle gelegenheid geweest door middel van suggestie het verhaal van het seksueel misbruik in het hoofd van het kind te planten.

Het vervelende van suggestie is, dat de gesuggereerde informatie deel gaat uitmaken van het geheugen van het kind. Dat maakt de gebruikelijke manier van interviewen in alle gevallen desastreus, zowel voor de verdachte, als voor de slachtoffertjes. Na zo'n interview kan men niet meer vaststellen of het verhaal van het kind nu op werkelijkheid of op suggestie berust.

Als de rechtbank oog heeft voor de kwaliteit van het interview gaan verdachten die het gedaan hebben ten onrechte vrijuit; als de kwaliteit van het interview niet wordt doorzien, worden onschuldige verdachten veroordeeld. Dat geldt des te meer bij het vervolgen van verdachten van incest, omdat in die zaken ander bewijs meestal afwezig of zeer mager is.

Door de rare mengeling van hulpverlening en forensisch werk wordt ook de slachtoffers onrecht aangedaan. Er wordt nogal wat van hen verlangd in het gesprek met de orthopedagoog: zij moeten de loyaliteit tegenover een familielid opgeven en praten over dingen die nu eenmaal verre van eenvoudig zijn. Maar hulpverlening vindt er niet plaats en er wordt grote druk op hen uitgeoefend, zonder dat zulks enig nuttig doel dient.

Kinderen worden in strafzaken door orthopedagogen en psycholo-

gen gehoord omdat — zo is uit onderzoek gebleken — het verschijnen op de terechtzitting voor hen een nogal traumatische ervaring is.

Het zou echter beter zijn hen op de volgende manier te horen. Een psycholoog die wél heeft opgelet bij de colleges over suggestie, interviewt hen na overleg met de rechter-commissaris, de officier van justitie en de raadsman van de verdachte. Het gesprek wordt op video opgenomen en in zijn geheel ter terechtzitting afgedraaid.

Dat verlost ons direct van de rare gewoonte dat deskundigen conclusies trekken over de betrouwbaarheid van de getuige, terwijl dat bij uitstek de taak van de rechter is. Op die manier zou het slachtoffer in zijn of haar rol als getuige wél serieus worden genomen.

Een dergelijke methode zou ook tot aanzienlijk minder dubieuze zaken — zowel dubieuze veroordelingen, als dubieuze vrijspraken — leiden. Die afname zou ook worden bevorderd door kinderen zo snel mogelijk na de ontdekking onder leiding van de rechter-commissaris te laten horen.

Laat ik tot slot een hypothese opwerpen die misschien kan verklaren waarom recent veel al dan niet vermeende dubieuze seksueel-misbruik-zaken in de publi-

citeit zijn gekomen. Jeugd- en Zedenzakelijke zijn meer en meer sueel-misbruik-zaken strafrecht af te handelen. Het kent dat de politie zak die wel en die niet na van justitie worden den.

Voor een afhandeling strafrecht zijn vaak: een voor alle bet matisch proces wordt en als er in de famili repareren valt, kan d zienlijk sneller wordt onder deskundige hu

Maar dan moet de d: natuurlijk wel meewe misbruik bekennen. V worden dus verdacht; ontkennen vaker naa van justitie gezonden onder ontkennende zitten aanzienlijk mée ge verdachten dan o nende verdachten. O ontkenners zitten in meer verdachten die h laten zitten.

P.J. van Koppen is psy de juridische facult Erasmus Universiteit Hij publiceerde r H.F.M. Crombag en naar 'Dubieuze Zaker chologie van Strafrech wijs' (Contact A